

МАКЕДОНСКО СОНЦЕ

ЕКСКЛУЗИВЕН ФЕЉТОН

ОД АНТИЧКА ДО СОВРЕМЕНА МАКЕДОНСКА ИСТОРИЈА

Подготвила: Жаклина Митевска во соработка со проф. д-р Ванче Стојчев

Убиството на Филип II предизвикало голема возбуда на кралскиот двор, но и меѓу Атињаните. Александар се справил со заговорниците виновни за убиството на татко му. По сознанието за плановите на Грците, Александар реагирал пред да успеат грчките градови да се обединат. Се спуштил кон југ. На патот му се испречила тесалијската војска. Таа се утврдила во Темпајскиот теснец меѓу високите планини Олимп и Оса. Стоејќи покрај брзите води на реката Пенез тој ги гледал високите планински масиви и размислувал. Александар наредил да се направат стапки по високата планина Оса и така својата војска да ја префрли преку планината во тилот на Тесалијците. На овој начин го решил исходот на битката во своја прва поголема победа. Наследувајќи го од својот татко нерешеното прашање за хегемонија во источното Средоземно море, Александар Македонски го почнал походот од Пела до реката Хифас, најисточната река во Пенџаб, денес река Беас во Петоречието. Овој поход Александар го презел со цел да го реши прашањето за превласт во Медитеранот меѓу Македонија и Персија. При тоа, освојувањето територии имало второстепено значење. Со тој поход Александар се здобил со ненадмината слава. Походот имал

ник на новата епоха во историјата позната како хеленистичка, според конвенцијата, а македонска, според фактите. Александар го градел светот според својата филозофија, осум години, во пет фази. Во првата фаза од 334 до 333 г. пр.н.е. ја освоил Западна Мала Азија, во втората фаза од 333 до 330 г. пр.н.е. ја разбил персиската војска што значело крај на Персиската држава, во третата фаза од 330 до 327 г. пр.н.е. ги освојувал источноиранските сатрапии, во четвртата фаза од 327 до 324 г. пр.н.е. ги извршил походите во Индија и во петтата фаза од 324 до 323 г. пр.н.е. ги продолжил дејностите по враќањето од Индија. Војската која ја наследил Александар ја создавал неговиот татко Филип II. Сите кои сакале слава и добар живот се пријавувале за служба во војската. Филип, како млад и заточеник, бил ученик во војската на Теба. Тој ја формирал фалангата, поинаква и посилна од грчката, но и коњаницата како организиран род на македонската војска. Фалангата и коњаницата чии тела, и на луѓето и на коњите, биле покриени со оклопи, кралот ги проверувал и ги тренирал за борба. Коњаниците ги учел да јаваат во формации како фалангите, а така и да се борат. Нивната организација, оружјето и опремата, марширањето и походите, тактиката и содејството во борбата, сè тоа било револуција во начинот

на војувањето. Во маршеви оделе со товарни коли, кои делумно ја забавувале војската. Таква организирана, вооружена, обучена и дисциплинирана војска наследил Александар. Меѓутоа, тој извршил и одредени измени. Кај Филип главна сила на војската претставувала фалангата, а кај Александар ударната сила ја сочинувала тешката коњаница. Уште од најрани години Александар Македонски се запознал со основните принципи на воената вештина. Од татко му Филип II наследил добро организирана, вооружена и дисциплинирана армија. Меѓутоа, тој не се задоволувал со постигнатото од Филип, па поради тоа постојано ја подобрувал, осовременувал и зацврстувал воената организација и го усовршувал вооружувањето на војската. Македонската фаланга која ја формирал Филип II, Александар ја претворил во страдалиште за противникот и кога бил во напад, но и кога бил во одбрана. Таа секогаш претставувала несовладлив борбен распоред. Александар, кој ги сфаќал предностите на фалангата-големата ударна моќ во нападите и непробојноста во одбраната, уште повеќе ги засилил со тоа што ја зголемил бројната состојба на 16.384 лица (кај Филип имало околу 10.000). Со тоа ги зголемил фронтот и длабочината на фалангата на 1.024 лица во фронтална линија и 16 редови во длабочина. Тој ја

ПОХОДОТ НА АЛЕКСАНДАР ИМАЛ ТВОРЕЧКИ, А НЕ РАЗУРНУВАЧКИ КАРАКТЕР

творечки, а не разурнувачки карактер. Прв во историјата на човештвото се обидел да ја спроведе во дело идејата за еднаквост на сите луѓе, која била позната само меѓу филозофите. Многу подоцна се појавиле јудејскиот месијанизам и христијанството, кои масовно ја проповедале идејата за еднаквост, но само на оној свет. За осум години Александар не само што создал огромна империја, туку станал и ненадминат државник, творец на новото државно уредување - апсолутна монархија од просветен тип, организатор и творец на првото светско кралство, војнички гениј (нови тактики, стратегии), изградил 70 градови, истражувач и откривач (нови области, рудни богатства, нови сознанија), градител на нов свет и нова култура, со што станал меѓу

Александар го градел светот според својата филозофија, осум години во пет фази. Во првата фаза од 334 до 333 г. пр.н.е. ја освоил Западна Мала Азија, во втората фаза од 333 до 330 г. пр.н.е. ја разбил персиската војска што значело крај на Персиската држава, во третата фаза од 330 до 327 г. пр.н.е. ги освојувал источноиранските сатрапии, во четвртата фаза од 327 до 324 г. пр.н.е. ги извршил походите во Индија и во петтата фаза од 324 до 323 г. пр.н.е. ги продолжил дејностите по враќањето од Индија. По освојувањето на огромните територии, во македонската војска Александар вклучувал и Персијци. Со тоа ја зголемувал војската, но се губел етничкиот македонски карактер. Со мешањето на војската и со населувањето на македонските колонии создавал специфичен космополитски свет.

отфрлил поделбата на фалангата на такси (бригади) од по 1.500 лица и вовел нова посовршена организација. Фалангата ја формирал од помали формации, односно единици од 16 борци, наречени лохи. Поголемите формации се формирале со обединување на 2, 8 и 16 лохи. Формацијата составена од 16 лица по длабочина и 16 по фронт се нарекувала епитагма. Шеснаесет епитагми формирале мала фаланга од 4.096 борци. Две мали фаланги сочинувале дифалангархија, а две дифалангархии ја формирале големата фаланга од 16.384 борци. Фалангата имала тешко вооружени пешадијци, наречени хоплити или фалангисти. Основно оружје биле копјето сариса, меч и

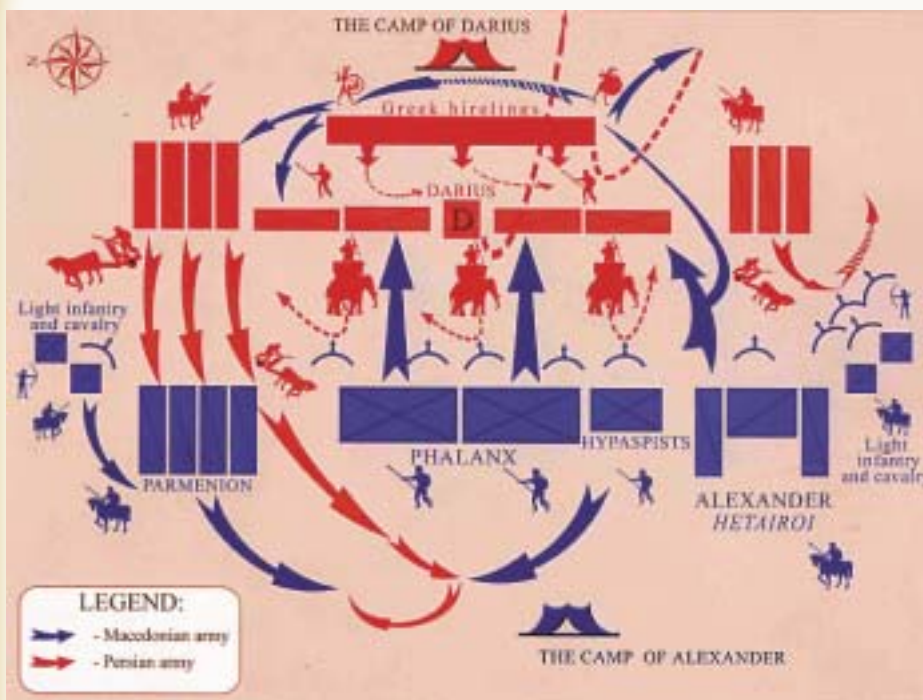
и 4 по длабочина, вкупно 64 коњаници. Осум или ја сочинувале хипархијата, а две хипархии правеле ефипархија. Најкрупна коњаничка формација бил ескадронот. Тешката коњаница била вооружена со копја, мечеви и штитови. Во борбите со персиските номадски племиња, со цел да ја зголеми брзината на коњаницата, Александар ги делел илиите на две помали единици - лохи. Покрај тоа, Александар формирал средна и лесна коњаница како нови родови војска. Средната коњаница (димахити) била особена да води борба и на коњи и во пешадиски строј. Лесната коњаница била вооружена со лакови, стрели и куци копја. Формацискиот состав на македон-

создавал специфичен космополитски свет. Покрај организационите промени во војската, Александар ја усовршувал и борбената техника. Постојано измислувал затегнувачки телни и кожни орудја, каменофрлачи, стрелофрлачи, опсадни кули, понтони за премостување и други. Александар Македонски може да биде посочен како родоначалник на артилеријата, особено со откритието на металните телно-затегнувачки фрлачки орудја. Тој ги создал и мешаните самостојни одреди, во кои влегувале различни родови војски, со што ги поставил основите на кои многу подоцна се развиле специјалните сили, односно единици за специјални дејства. По долгите походи и по совладувањето на големите реки, особено по враќањето на македонската војска преку океанот во Вавилон, Александар го согледал значењето на морнарицата, па наредил да се изгради најсилна воена морнарица каква што дотогаш светот не видел. Прв во историјата Александар го организирал содејството на воената морнарица со копнената војска. Иако бил крал и врховен командант, речиси непрекосновен во секој поглед, во историјата на војните и военото искуство тој вовел нова епоха. Имено, ги поставил основите на штабното раководење и на изработка на воени планови во кои грижливо ги разработувал стратеските цели и настојувал да ги оствари до крај. Како резултат на штабното планирање била и стратеската задача повлекување на македонската војска во три правци од Индија до Вавилон. За Александар временските услови не претставувале никаква пречка. Македонската војска врела напади врз противникот со страотен удар. По разбивањето на противникот се спроведувало стратеско гонење со дотогаш непозната упорност и настојчивост, кое се завршувало со целосно уништување на противникот. Организирањето на стратеското гонење е нова појава во историјата на военото искуство, поврзано со развојот на коњаницата како подвижен род војска. Во стратегијата на Александар особено внимание им се посветувало на нападните дејства. Без оглед на тоа што сметал дека битката е основен метод на вооружената борба, тој не ги запоставувал и другите форми, како што биле, политичкиот и дипломатскиот пораз на противникот (писмата до Дариј), економската блокада (освојувањето на пристаништата по бреговите на Средоземното Море, со цел да се прекине снабдувањето со материјални средства), организираното уништување на материјалните ресурси на територијата на противникот и друго. Подготовките за војна против Персија почнале веднаш по битката кај Хајронеа во 338 г. пр.н.е. Александар го минал Мраморното Море четири години подоцна. Во областа на тактиката, главно,

висок штит за прикривање на целото тело. Македонската фаланга, таа огромна маса борци кога би застанале еден до друг и кога би ги допреле железните штитови, претставувала застрашувачки валјак кој гази сè пред себе, а по потреба се претворала во несовладлива пречка. Покрај тешката пешадија Александар формирал и средна пешадија (хипасписти), вооружени со оружје од полесен тип и лесна пешадија вооружена со лак, стрела и праќа. Во историјата на военото искуство Филип II прв ја формирал коњаницата како редовен род на војската. Дотогаш во античките војски коњаницата извршувала помошни и второстепени задачи. Ценејќи ги брзината и подвижноста Александар ја открил огромната моќ на коњаницата на бојното поле и ја претворил во главна ударна сила на македонската војска. Најмалата формација на коњаницата била наречена ила и таа се состоела од 16 коњаници по фронтот

ската војска бил изграден на широка социјална основа. Тешката коњаница ја сочинувале борци од богатите и од средните слоеви. Посиромашните, главно, служеле во лесната пешадија и коњаницата. Македонската аристократија служела во тешката коњаница наречена хетајри, односно другари. Командниот кадар на македонската војска го сочинувале речиси исклучително Македонци. Во секоја битка македонската војска влегувала со сознание дека се борат за македонската слава и за лично богатство. По секоја победа Александар богато ги наградувал своите војници, а на семејствата на загинатите им испраќал пари во злато (таланти) и подароци. По освојувањето на огромните територии, во македонската војска Александар вклучувал и Персијци. Со тоа ја зголемувал војската, но се губел етничкиот македонски карактер. Со мешањето на војската и со населувањето на македонските колонии

ги следел сознанијата стекнати од татко му Филип II, но и самиот имал творечки дух. Тој напаѓал таму каде што е најчувствително на бојното поле, со најжесток удар и во решителен момент. Борбениот распоред го поставувал со идеја за идниот маневар во текот на бојот (создавање коса фаланга), што исто така, е нов момент во историјата на военото искуство. Фронтот го поставувал во зависност од борбениот распоред на противникот, секогаш подготвен на промени во текот на борбата. Александар е првиот кој ја развил идејата за создавање резерва, која подоцна имала силно значење во историјата на војните. Во битката кај Гавгамела резервата одиграла решителна улога во победата на македонската војска. Разните маневри, содејствија, опфати, заседи и комбинации биле негов придонес во развојот на тактиката. Најголемиот македонски војсководец многу вешто и прецизно ги организирал и ги изведувал форсирањата на водените пречки, особено големите реки, како што биле: Истар (Дунав), Јаксаруп (Сар Дарја), Инд итн. Тој е единствениот врховен командант, кој ја предводел својата војска во сите битки и со војниците ги делел сите незгоди. Соработката и содејствата меѓу редовите на македонската војска најцелосно се покажала при освојувањето на градот Тир. Овој град бил изграден крај брегот на еден остров од кој подоцна настанал Либан. Тврдината се издигнувала со ѕидови високи 45 метри. Градот претставувал економски центар, имал околу 50.000 жители и бил многу богат. Персиската војска утврдена и богато снабдена не сакала да се предаде, ниту да тргне во напад на македонската војска. Александар немал време за дол-

ги блокади, па одлучил да го нападне градот. Неговите инженери направиле нешто дотогаш невидено, насип широк 67 метри од копното до тврдината. Ги ископале дрвјата во околината и ги ставиле паралелно во каналот. Меѓу нив натрупувале големи камења. Како што Македонците напредувале со изградбата на насипот кон островот, така персиската војска од Тир постојано ги опсипувала со дожд од стрели, камења и жежок песок. Оклопите ги запирале стрелите, но жешкиот песок навлегувал низ нив. Тоа било толку болно што луѓето паѓале во водата и потонувале под нивната тежина. Инженерците изградиле две дрвени кули високи колку ѕидовите на тврдината. Александар ги подготвил своите трупи од таа висина да го вратат ударот. Секогаш подготвени за иновирање и нови пронајдоци, Македонците направиле ново артилериско оружје за освојувањето на Тир, што имало кожни ленти кои се затегнувале, а потоа одеднаш го ослободувале ѓулето и тоа летало со голема сила. Војниците на Тир испратиле запален брод кон македонските кули. Стотици луѓе загинале, но опсадата не попустила. Конечно, кога македонската војска дошла до ѕидините наишле на железни решетки. Разурнувањето било катастрофално, околу 8.000 луѓе биле убиени, а 30.000 заробени, некои се обиделе преку морето да побегнат, но и тие трагично завршиле. По освојувањето на Тир почнале подготовките за походот кон Исток. Во битката кај Гавгамела во 331 г. пр.н.е. Дариј употребил ново оружје и техника. Персиската војска, покрај бројноста од околу 200.000 борци, во своите редови имала слонове и борни коли со сечила на тркалата. Македонската војска

дотогаш не се борела против слонове, но Александар го познавал инстинктот на животните, па ѝ наредил на лесната коњаница да ги гаѓаат животните со копјата и стрелите. Слоновите и коњите толку се разбеснеле што направиле вистински масакр во персиската војска. Во таа битка војската на Дариј била катастрофално поразена, а македонската се здобила со уште поголема слава и ги почнала подготовките за освојување на Индија. Во битката кај реката Хидасп во 326 г. пр.н.е. индиската војска била катастрофално поразена, но кралот Пор му станал лојален на Александар, по што овој му го оставил кралството. Александар бил импресиониран од слоновите во армијата на индискиот крал Пор, така што веднаш ги вклучил во својата војска. Слоновите ги вклучил во содејство со фалангата и тие биле особено успешни кога претставувале "борбени тврдини", односно на нивниот грб прицврстувале поголеми корпи во кои се сместувале по двајца војници, вооружени со копја и стрели. Со движењето во одредена насока слонот претставувал подвижна борбена тврдина. Со слонот управувал јавач, кој најчесто и го дресирал. Главна предност на слоновите била нивната големина и застрашувачкото рикање. Тие особено биле успешни во борбата против коњаницата, затоа што рикањето предизвикувало силен страв кај коњите, а потоа се предизвикувало безредие и бегане. Борбениот распоред на слоновите се состоел во ред на 20 до 50 метри растојание од еден до друг слон. Така распоредените слонове претставувале силна пречка за сите коњанички напади. Бидејќи било тешко да се убие слон, често се случувало јавачот да биде ранет или убиен, па се губела контрола врз слонот што претставувало опасност за сопствената војска. Поради тоа слоновите најчесто биле придружувани со лесна пешадија. По смртта на Александар слоновите биле задржани во македонската војска. Особено биле присутни во времето на дијадосите. Тие дури извршиле и одредено модернизирање на слоновите како подвижни тврдини. На нивниот грб прицврстувале поголема корпа во која ставале четири војници, нозете на животното ги обвиткувале со кожа или со метални прстени за да ги заштитат од непријателското оружје. Птоломеј во својата војска ги користел слоновите од африканските џунгли, кои биле помали од азиските. Во македонската војска слоновите се користеле сè до поразот во македонско-римските војни.

(продолжува)
Картите се од книгата "Воена историја на Македонија" од проф. Ванче Стојчев